

Veranderingen rond het Brede Water en de Schapenwei

Het Brede Water en de Schapenwei maken deel uit van het Natuurmonument Voornes Duin. In de laatste jaren hebben in het beheer twee wijzigingen plaatsgevonden. Zowel de waterhuishouding als de recreatieve ontsluiting zijn veranderd. Het meest opvallende gevolg hiervan is de vestiging van een kolonie aalscholvers. In dit artikel wordt verslag gedaan van beheer, gevolgen en verwachtingen.

den van de vallei naar de pomp loopt. Deze pomp nu maalt vanaf januari tot juni op geleidelijke wijze het winterwater van de Schapenwei naar het Brede Water. Dit heeft twee positieve effecten. Aan de ene kant wordt de natuurlijke waterhuishouding van de Schapenwei nagebootst, zodat de

door J.J. VAN BAARSEN

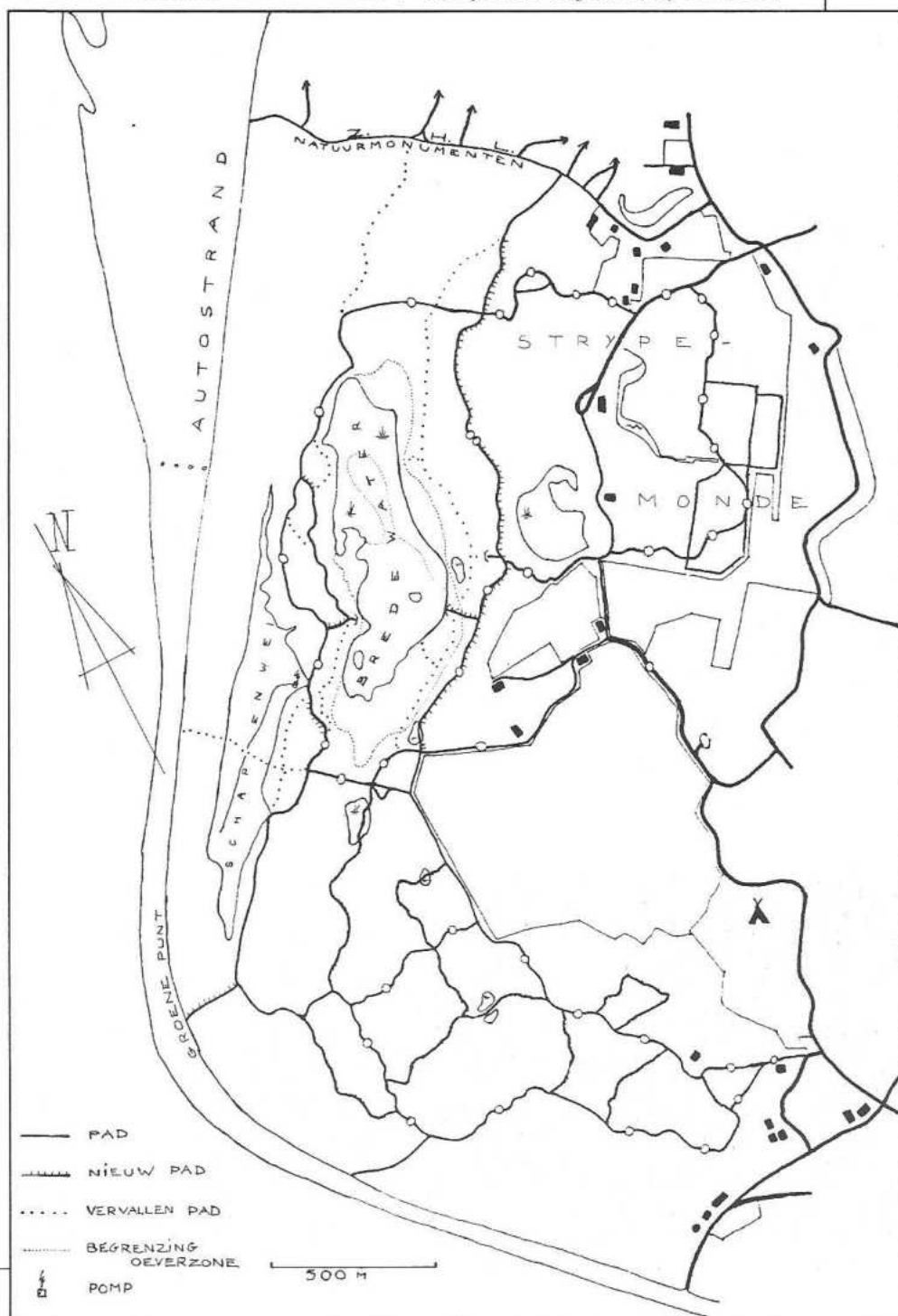
In 1927 kreeg Natuurmonumenten zo'n 700 ha duingebied op Voorne in eigendom. In het noordelijke gedeelte van dit gebied, Voornes Duin, was juist in de jaren ervoor een duinmeer ontstaan. Dit kon gebeuren door de vorming van een nieuwe duinenrij (zeereep 1926) parallel aan de zeewering van 1910. Hierdoor werd een deel van het brede noordelijke strand van Voorne van de zee afgesnoerd. De zo ontstane primaire duinvallei kreeg de naam Brede Water.

In de dertiger jaren heeft zich ten westen van het Brede Water een soortgelijk proces voorgedaan door de vorming van een zeereep in 1935. Daarbij ontstond een in het voorjaar droogvallende primaire duinvallei die later de naam Schapenwei kreeg. Deze vallei heeft tot 1974 in open verbinding gestaan met zee door middel van openingen in de zeereep (van 1935) ter hoogte van de Groene Punt.

WATERHUISHOUDING

In 1974 is de zeereep van 1935 "verbeterd" tot zeewering, wat o.a. inhield, dat de openingen bij de Groene Punt afgesloten werden. Daardoor raakte de Schapenwei de mogelijkheid kwijt om het winterwater langs natuurlijke weg op zee te spuien. Een nieuwe duinplas zou ontstaan zijn, ware het niet dat Natuurmonumenten de vegetatie ter plaatse (met *Parnassia*, *Bitterling* enz.) te waardevol vond om te laten verdrinken. Op kosten van het waterschap De Brielse Dijkkring (de beheerder van de zeewering) is daarom in 1977 een pomp geplaatst en een sloot gegraven die vanaf het zuid-

Jaap van Baarsen is beheerder van het Natuurmonument Voornes Duin.

typische jonge duinvallievegetatie gehandhaafd kan blijven. Aan de andere kant krijgt het Brede Water, dat in de zeventiger jaren meerdere malen droogviel, een aanzienlijke extra watertoever, zodat droogvallen (onder dezelfde omstandigheden) tot het verleden behoort.

KOSTBAAR WATER

Aan de oostzijde van het Brede Water bevindt zich een sluisje, waardoor het mogelijk is om overtollig water naar de polder te lozen. Tot het begin van de tachtiger jaren gebeurde dit als de paden rond het meer onder water raakten. Nu blijft het sluisje in principe dicht. Het kostbare, zuivere water blijft in het terrein.

Als gevolg daarvan is de gemiddelde waterstand zo'n 20 - 30 cm gestegen. De fluctuatie tussen voor- en najaarsstand (40 - 60 cm) is gebleven, maar regelmatig geworden, wat wil zeggen dat de voorjaarspieken en najaarsdalen konstanter zijn geworden.

Niet alleen de diepte, maar ook de gemiddelde oppervlakte van het Brede Water is toegenomen. Met name in het voorjaar en de zomer ligt er rond het open water een brede en natte oeverzone. Deze zone bestaat uit een weelderige, bosachtige begroeiing van o.a. wilgen en elzen, die uit het ondiepe water oprijst. Beide boomsoorten passen zich aan de verhoogde waterstand aan door de vorming van mangroveachtige luchtwortels. In deze moerasbosgordel liggen talloze lage duintjes en duinruggetjes begroeid met eik, mei- en wegedoorn, varens en lianen. Door het grillige patroon van deze duintjes ontstaan vele nat-droog overgangen en poelen.

PADEN

Zoals te verwachten viel, werden de paden rond het Brede Water er niet beter op. Grote delen van de gemarkeerde wandelroute bleven tot ver in de zomer slechts met laarzen begaanbaar. De nattigheid gaf sommige wandelaars aanleiding tot luidruchtigheid, gesleep met hout om bruggen te bouwen en het zoeken naar nieuwe droge paadjes. Omdat Natuurmonumenten met de omgeving van het Brede Water een andere bedoeling heeft dan er een avonturenpark van te maken, is het padennet aangepast. Aanpas-

Na het vrijzagen van een hoger gelegen padrand is een droge wandelmogelijkheid ontstaan.

sing vond plaats in de vorm van ophogen met van ander werk vrijkomend duinzand en het vrijzagen van hoger gelegen padranden. Vooral de laatste methode geeft leuke tredeffecten op de padvegetatie, omdat het wandelpatroon zich al naar gelang de waterstand op het pad verlegt. Aan de oostkant van het Brede Water is het totale pad afgesloten en vervangen door een geheel nieuw pad dat zodanig gelegen is, dat er rond het meer een brede rustzone is ontstaan en dat er geen potentieel kwetsbare broedgebieden met paden doorsneden worden. Deze aanpassing is mogelijk geworden door de recente aankoop door Natuurmonumenten van een deel van het landgoed Strypemonde. Ook aan de westkant zijn enkele padgedeelten uit de oeverzone verlegd.

BROEDGEBIED

Hoofddoel van dit alles was het vergroten van een voor publiek niet langer toegankelijk broedgebied voor water- en moerasvogels: van brede zomen van Riet met zonnegewijs daarin opslag van Grauwe wilg, tot hoog opgaand en onder water staand moerasbos. Zo zou het Brede Water een vogelbroedgebied van betekenis kunnen worden, dat aansluit op de belangrijke voedselgebieden, die in de omgeving ontstaan of ontstaan zijn: o.a. de omgeving van West- en Hinderplaat (Voornse voordelta), de Grevelingen, de slikken rond

het Haringvliet en het Brede Water met directe omgeving zelf.

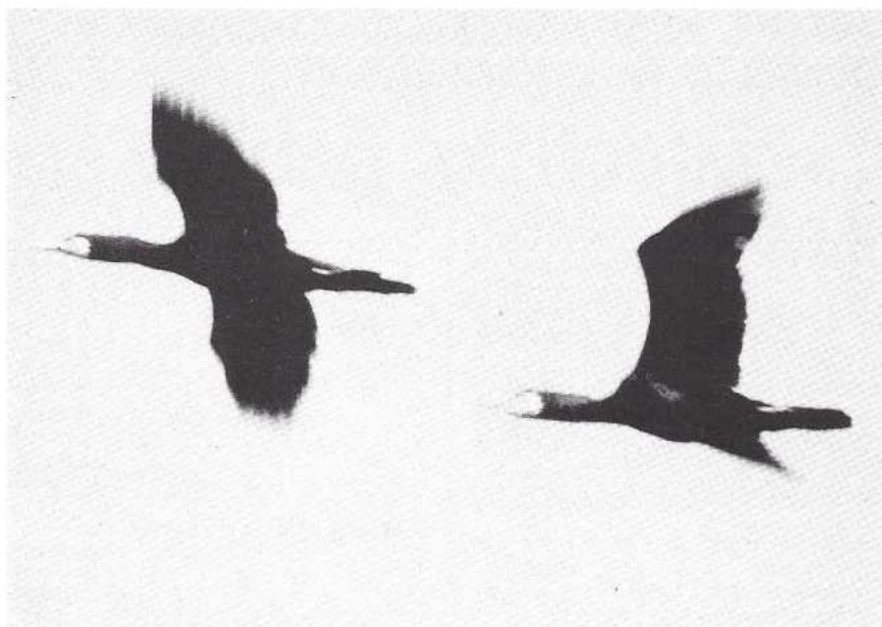
AALSCHOLVERS

Naast een uitbreiding van reeds aanwezige broedvogels als Kraai-eend en Geoorde Fuut mochten we dit en vorig jaar twee nieuwkomers verwelkomen: de Roerdomp en de Aalscholver. Vooral de vestiging en de groei van een kolonie aalscholvers is spectaculair. Waren er vorig jaar minimaal 15 bebroede nesten, dit jaar waren er

Jong van Baarsen

Rand van Rossum

Rendé van Rossum

Vliegende Aalscholvers

al minimaal 150.

Helemaal onverwacht is de vestiging niet. Al vanaf het begin van de jaren 70 is er een positieve ontwikkeling waar te nemen ten aanzien van Aalscholver voor de kust van Voorne. Sinds die tijd kunnen op zandplaten en bunkerresten in zee grote groepen rustende aalscholvers waargenomen worden. Op de grote wateren in de omgeving, zoals het Haringvliet, de Brielse Maas, het Oostvoornse Meer en de Noordzee zoeken ze hun kostje. Alleen voor hun nest konden ze al die tijd geen geschikte plaats vinden. In de herfst van 1982 ontdekte een kleine groep van ongeveer 25 aalscholvers het Brede Water. Gedurende een maand hebben ze daar toen overnacht, totdat een aalscholver met een poot vastgehaakt raakte aan vistuig (waaruit ik hem heb kunnen bevrijden). In de nazomer van 1983 kwamen ze met zo'n 350 exemplaren weer terug. Na de winter hebben in 1984 de eerste aalscholvers zich als broedvogels aan het Brede Water gevestigd. Als nestbomen kozen ze elzen, schietwilgen en populieren, die in het water stonden en daarvan alleen de randbomen aan het water.

Ondanks de sterke toename van de Aalscholver (nazomer '84: ongeveer 600 exemplaren) blijft het water helder tot op de bodem (1 - 1,5 m diep) en op basis van meetgegevens van het zuiveringsschap zou het water op grond van totale stikstof- en fosforgehaltes kwaliteitscijfer 2 krijgen. Op een

schaal die oploopt van 6 (zeer slecht) tot 1 (uitstekend), betekent dat een zeer goede kwaliteit.

PUBLIEK

Voor de wandelaar is er veel veranderd. Sommige paden zijn afgesloten, andere zijn nieuw aangelegd. Ook het pad, dat tot voor kort dwars door de Schapenwei liep en op strand uitkwam, is afgesloten. Twee redenen liggen hieraan ten grondslag. Allereerst vormen de struwelen aan weerszijden van dit pad een in verband met weidevogels ongewenste visuele barrière midden in deze open duinvallei. Tevens vormen ze een niet onbelangrijke belemmering van de zoutinwaai, die van belang is voor de typische vegetatie ter plaatse. Op de tweede plaats was de uitgang op het strand tevens een belangrijk infiltratiepunt voor een nogal talrijk publiek, afkomstig van de nabijgelegen grote parkeerplaats op het strand. Over het algemeen leverde dit publiek dikwijls problemen op ten aanzien van de naleving van de toegangsregels en de controle daarop. Ten zuiden van de Schapenwei is een nieuwe uitgang naar het strand gemaakt, die verder van het autostrand ligt en geen verstoring effect heeft op de Schapenwei.

OBSERVATIEPUNTEN

Naast de hier en daar uitgevoerde recreatieve beperkingen heeft Na-

tuurmonumenten voor de wandelaar nu betere mogelijkheden geschapen om de natuurlijke waarden van Voornes Duin waar te nemen. Waren voorheen orchideeën en andere zeldzaamheden alleen waar te nemen door tegen de regels in het pad te verlaten, nu kan de liefhebber alle zeldzaamheden van het gebied bestuderen en fotograferen vanaf pas verbrede paden en in kleine valleitjes, waarover sinds kort paden zijn geleid. Verstoring van weidevogels vindt op dit soort valleitjes niet plaats, omdat ze voor zulke vogels te klein zijn. Daarnaast werkt extensieve betreding het voorkomen van pioniers als Teer Guichelheil, Parnassia en duizendguldenkruid in de hand.

Twee nieuwe uitkijkpunten geven de mogelijkheid om de groeiende vogelrijkdom van de Schapenwei te overzien. Ook het overzicht van het Brede Water is verbeterd door hersituering van één van de drie uitkijkpunten. Tevens is door het aanbrengen van observatieschermen de verstoring door menselijke aanwezigheid sterk verminderd, zodat de observatiepunten nu ook in de broedtijd bezocht kunnen worden. Infopaneeltjes op strategische punten kunnen het publiek tot waarnemen stimuleren.

FILOSOFIE

De filosofie achter dit alles is eigenlijk: de natuurlijke rijkdom veilig stellen en vergroten o.a. door het creëren van rustzones en tevens de waarden waarneembaar maken voor het publiek op een manier, die deze waarden niet afbreekt.

Of aalscholvers en eventuele andere nieuwkomers zich vanwege het gevoerde beheer vestigen, zullen ze ons nooit vertellen. Uit het feit echter, dat nieuwe soorten zich vestigen zonder dat oude waarden verdwijnen, mogen we in ieder geval opmaken, dat Natuurmonumenten kans heeft gezien een bestaande biotoop verder te optimaliseren.

BRONNEN

ADRIANI, M.J. (1968), Voorne in de branding.
VOGELWERKGROEP AVIFAUNA WEST-NEDERLAND (1981), Randstad en Broedvogels.
ZUIVERINGSSCHAP HOLLANDSE EILANDEN EN WAARDEN (1981 t/m 1985), Analyseresultaten monsterpunt Brede Water.
NATUURMONUMENTEN (1974, 1977, 1980 t/m 1985), meerdere kwartaalverslagen.